

JAZYKOVÁ ANALÝZA – ŘEŠENÍ ROZBORU

Rychlík č. 7 z Bukurešti, Budapešti a Bratislavy přijížděl ve středu 1. Dubna s obvyklým zpožděním na první nástupiště brněnského Hlavního nádraží. Za zmateného pobíhání příležitostných cestujících, kteří se zásadně pokoušejí nastoupit do prostředních vagonů, zásadně ovšem spacích nebo rezervovaných, uhadoval Jacek Jošt (33/175, obličej oválný, oči a vlasy hnědé, zvláštní znamení žádné) pokaždé překvapivý sled místenkových vozů, až pobaven objevil svůj vůz č. 52 mezi čísly 34 a 38.

V kupé E hned dvě nepříjemnosti: Jackovo sedadlo 63, druhé od okna, právě obsazováno. Nepříjemností druhou a větší – tím protivným Troštem, taky z Ústí a zrovna z domu odnaproti.

(V. Páral, Katapult)

1. Jak je podán popis Jacka Jošta? (Popisujeme tak osoby při vypravování, je to obvyklý způsob v krásné literatuře?) Odkud je použitý způsob popisu převzat (styl, slohový útvar)? Proč ho autor použil?

Suchý, heslovitý postup typický pro popis, nikoliv pro beletrii – pro odborný, příp. administrativní styl – formuláře, dotazníky, inzeráty. Vyvolává se tím pocit neosobnosti, odcizení – člověk fungující součástka v systému, zaměnitelný, zpředmětnělý, jeho funkce daná – pocit, že nemohu řídit svůj život, tvořit svůj osud.

2. V čem spočívá syntaktická zvláštnost, osobitost textu – která současně ovlivňuje i styl?

Nasyčenost věty fakty + brachylogičnost = zkratkovitý způsob vyjadřování.

Např. heslovitá charakteristika Jacka podobná inzerátům, kondenzace s doplňkem (pobaven) místo rozložení do více vět. Ve druhém odstavci vynechány spony přísudku jmenného.

3. Kolik přívlastků má podmět první větě?

Dva neshodné přívlastky: první vyjádřen nominativem jmenovacím – *rychlík č. 7, rychlík z Buk., Bud. a Bra*

4. Kolika příslovečnými určeními je rozvit přísudek v první větě?

Třemi. *Puč ve středu 1. dubna* (to má 2 díly, *1. dubna* je významově zpřesnění *středy*)

Puč s obvyklým zpožděním Pův na první nástupiště brněnského Hl.n.

5. Který větný člen se vyskytuje nejčastěji ve druhém větném celku?

Přívlastek, v celku o třech větách je kolem 20 přívlastků

Za zmateného pobíhání příležitostných cestujících, kteří se zásadně pokoušejí nastoupit do prostředních vagonů, zásadně ovšem spacích nebo rezervovaných, uhadoval Jacek Jošt (33/175, obličej oválný, oči a vlasy hnědé, zvláštní znamení žádné) pokaždé překvapivý sled místenkových vozů, až pobaven objevil svůj vůz č. 52 mezi čísly 34 a 38.

6. Jakým větným členem je v textu slovo *pobaven*? Jak by znělo méně kondenzované vyjádření?

Doplňkem; *a pobavil se, když...*

7. Sdělení *V kupé E hned dvě nepříjemnosti*: vyjádřete méně kondenzovaně a v syntaktické úplnosti.

Když vstoupil do kupé E, potkaly ho hned dvě nepříjemnosti:

8. Jak je utvořeno slovo *nádraží*, z čeho vzniklo? Jaký význam má toto slovo – co lze vyvodit na základě slovotvorného rozboru? K jaké změně došlo u předložky *na*?

Z předložkového pádu *na dráze* – vznik spřežením, hlásková změna z –ž, zařazení k substantivům typu stavení

Význam: místo, které je na dráze (stanice)

Předložka se změnila v předponu a zdloužila se

Další př. *Náměstí, nároží, úpatí*

9. Jakého slovního druhu je v textu slovo *cestující*? Jakého jiného slovního druhu může tento výraz ještě být? Uveďte příklady.

substantivum, zpodstatnělé přídavné jméno – může být i adjektivem

kupující, nezaměstnaný, odsouzený, hostinský vrátná, pokladní, červené, mělnické, hovězí, Bělá, Slané, Vraný

přecházet na zelenou, pít červené, chodit do tanečních

10. Vyhledejte přídavná jména a roztřídte je na: 1. Prvotní; 2. Odvozená: a) od sloves; b) od jmen.

1. *hnědý, žádný*; 2a) *zmatený, spací, rezervovaný, překvapivý* – *zvláštní* je od příslovce *zvlášť*; *obvyklý* je od slovesného základu –*vyknout*; 2b) *hlavní, oválný, příležitostný, prostřední, místenkový, brněnský*

11. Naznačte rozklad přídavných jmen *prostřední, příležitostný* na morfémy.

Pro – střed – n – í

(předp. – kořen – slovotv. přípona – koncovka)

Pří – lež – i – t – ost – n – ý

(předp. – kořen – přípona kmenotv. – přípona slovotv. – přípona slovotv. – přípona slovotv. – koncovka)

12. Co znamená a jak je utvořeno slovo *rychlík*? Uveďte jiná jména s touto příponou označující nositele vlastnosti. Které jiné přípony mají tento význam?

Rychlý vlak, od adjektiva *rychlý* slovotvornou příponou – *ík*.

Mladík, malík, obdělník, rovník

-ek: *bílek, čtvrtek*

- (e)c: *stařec, trestanec, slepec, tupec*

-ka: *skleněnka, slaměnka, červenka*

-ice: *hořčice, praženice*

-ina: *zelenina, patlanina, mělčina, slanina*

13. Vyhledejte v textu podstatné jméno nesklonné.

Kupé – z fr. *couper* = krájet, *coupé* – participium a adjektivum slovesné - odkrojený, oddělený

14. Vyhledejte tvary přičestí minulého a přičestí trpného.

Přijížděl, uhadoval, objevil

Pobaven, obsazováno

15. Určete kmen přítomný a kmen minulý těchto sloves: *přijíždět, nastoupit, uhadovat, objevit*.

Přítomný: *přijíždě-, nastoup-, uhaduj-, objev-*

Minulý: *přijíždě-, nastoupi-, uhadova-, objevi-*